



همایش ملی نقش آل بویه در فرهنگ و تاریخ ایران و جهان اسلام

در ساخت نهاد خلافت به وجود نیاوردند. از این جهت به نظر می‌رسد روایت‌های برخی از محققان جدید در باب تفسیر تحرکات حکمرانی بویه‌ای به عنوان قیامی ملی و حتی شیعی بر علیه خلافت عباسی چندان محل اعتنا نیست.

آل بویه در اوج تمدن پر نقش و نگار اسلامی بر بغداد استیلا یافتند و با اقداماتشان در شمار یکی از حامیان پراج این تمدن قرار گرفتند و بر شکوه و مجد آن افزودند. کتابخانه‌ها، محافل و مجالس علمی و حکمی پر شمار این دوره که از سوی حکمرانان و کارگزاران حکومت حمایت می‌شد، محملی ارزشمند برای بالندگی فکری اندیشمندان و علمای عصر بود. شمار فراوان دانشمندان و کتاب‌های گرانبسنگ تألیف شده در این دوره، گواهی بر رأی آن دسته از پژوهشگران است که دوره آل بویه را بخشی از «عصر زرین فرهنگ ایران» و به تعبیری دیگر، «عصر رنسانس اسلامی» خوانده‌اند. در این میان شاید بتوان تساهل و مدارای فرهنگی بویه‌ایان را مهم‌ترین عامل و شاخصه محرک فعالیت‌های یاد شده به حساب آورد. زیرا آل بویه با وجود تقید به مذهب شیعی در دستگاه حکومتی خویش، از نیروهای دیگر فرق اسلامی و حتی ملل و نحل گوناگون استفاده کردند. امری که در تاریخ دور و دراز ایران نمونه‌های کمتری از آن را شاهدیم.

وجه دیگر اهمیت آل بویه، اهتمام ایشان برای بسط و اشاعه تشیع است. آنان با احیای شاعری چون عزاداری محرم و جشن‌های مختص شیعیان

در احیای استقلال سیاسی و فرهنگی ایران در دوره اسلامی سهم درخور توجهی داشت.

بویه‌ایان با وجود تسلط قریب به یک سده بر امور دستگاه خلافت و عزل و نصب برخی از خلفای وقت و علی‌رغم تمایل برخی نیروهای درونی حکومت خویش برای براندازی نظام سیاسی حاکم بر جهان اسلام و تبدیل آن به حکومت امام شیعی، تغییر چندانی

کار با دریافت تأیید ضمنی خلیفه راه دستیابی به مرکز قدرت سیاسی جهان اسلام راهموار ساختند.

اگرچه برخی از محققان حکومت بویه‌ایان را در حد یک امپراتوری ندیده و آن را به حالتی مانند اتحادیه‌ای نامنظم از حکومت‌ها تشبیه کرده‌اند، اما تسلط آنان بر بغداد که مرکز جهان اسلام انگاشته می‌شد و دست کم اقدامات در خور توجه عضالدوله،

سخن گفتن از آل بویه، و به معنای دقیق‌تر، سخن جدید گفتن از آل بویه، به مانند واکاوی در بسیاری از سده‌های تاریخی این مرز و بوم کار دشواری است. بررسی تحولات تاریخی این حکومت از چند جهت برای ما ایرانی‌ها دارای اهمیت بسزایی است. نکته نخست این که حکومت آل بویه را میان پرده ایرانی حکومت‌های بعد از اسلام دانسته‌اند. چه آنان توانستند برای اولین بار در میان حکومت‌های عرب نژاد اموی و عباسی و ترکان سلجوقی و مغولان که خاستگاهی خارج از ایران داشتند، سلسله‌ای را بنیان گذارند که از ایران برخاسته و بر امور بغداد و بین‌النهرین مسلط شود. آنان به خلاف مدعیان پیشین چون صفاریان و زیاریان از همان ابتدای

آل بویه، سلسله‌ای ایرانی و شیعه، منسوب به بویه معروف به ابوشجاع بود که در خلال سال‌های ۳۲۲ تا ۴۴۸ ق بر بخش بزرگی از ایران و عراق و جزیره تارمزهای شمالی شام حکومت داشتند.

حکومت آل بویه برای تقویت و رونق مراسم شیعه امامیه اهتمام فراوان ورزید و مراسم عزاداری امام حسین (ع) در عاشورا و جشن ولایت حضرت علی (ع) در غدیر خم را با شکوه و عظمت برپا کرد. همچنین در پرتو حکومت این سلسله ایرانی، قبور ائمه شیعه در عراق مرمت و بازسازی شد و سنت زیارت مشاهد شریفه، گسترش بی سابقه یافت. شاعر دیگر شیعه امامیه همچون گفتن *خِيْرِ الْعَمَلِ وَأَشْهَدُ أَنَّ عَلِيًّا وَوَلِيَّ اللَّهِ دَرَادَانَ*، استفاده از مهر نماز و تسبیحی که از تربت امام حسین (ع) ساخته شده بود، از دیگر نمادهای شیعه امامیه در عراق عهد آل بویه خوانده شده است.



هفتمین همایش تاریخ مجلس

هفتمین همایش تاریخ مجلس به میزبانی کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی در آذرماه ۱۳۹۸ برگزار شد. موضوع اصلی این همایش «بررسی ساختار و کارکرد ادوار ۲۳ و ۲۴ مجلس شورای ملی» بود و محورهای زیردر آن مورد نقد و بررسی قرار گرفت:

- بررسی مهم‌ترین مصوبات مجلس

بیست و سوم و بیست و چهارم

- مجلس و (دربار، دولت‌ها،

انتخابات، نیروهای مسلح، نظام

قضائی، سیاست خارجی، بحران‌های

سیاسی، بحران‌های اجتماعی)

- مجلس و (مسائل اجتماعی و

فرهنگی، اقتصاد، مطبوعات و احزاب)

- مجلس و (آب و محیط‌زیست و

منابع طبیعی، روستاها، عشایر،

کارگران، بحران‌های زیست‌محیطی،

مردم، زنان)

- سازمان داخلی مجلس (هیأت

رئیس، کمیسیون‌ها، کتابخانه، امور

اداری، دیوان محاسبات و...)

- مناسبات مجلس بیست و سوم و

بیست و چهارم با مجالس سنا

- لوایح قانونی در مجلس بیست و

سوم و بیست و چهارم

- بررسی و عملکرد مجلس بیست و

سوم و بیست و چهارم

- روبراوبی مجلس و نهضت اسلامی

- پایگاه طبقاتی نمایندگان مجلس

- مآخذشناسی مطالعات تاریخ

مجلس



جایزه علمی دوسالانه
دکتر صادق آئینه‌وند

نخستین دوره جایزه علمی

دوسالانه دکتر صادق آئینه‌وند

انجمن ایرانی تاریخ، کتابخانه دکتر صادق آئینه‌وند و گروه تاریخ دانشگاه تربیت مدرس به منظور پاسداشت خدمات استاد دکتر صادق آئینه‌وند، حمایت از رشته تاریخ و تشویق پژوهشگران جوان در حوزه علوم تاریخی، نخستین دوره جایزه علمی دوسالانه دکتر صادق آئینه‌وند را با موضوع رساله‌های دوره دکتر آئینه‌وند برگزار می‌کند.

کلیه رساله‌های دکتر آئینه‌وند در حوزه مطالعات تاریخ ایران، تاریخ اسلام، تاریخ تشیع و مطالعات بین‌رشته‌ای در حوزه تاریخ که از ابتدای سال ۱۳۹۴ تا پایان مهرماه ۱۳۹۸ در دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی سراسر کشور دفاع شده‌اند، می‌توانند در این رقابت شرکت کنند. رساله‌هایی برای بررسی پذیرش می‌شوند که با درجه بسیار خوب و بالاتر (نمره ۱۸ و بالاتر) دفاع شده باشند و تا زمان ارسال به دبیرخانه به صورت کتاب چاپ و منتشر نشده باشند.

دبیرخانه جایزه علمی دکتر آئینه‌وند در محل دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس واقع شده است. علاقه‌مندان می‌توانند با شماره تلفن ۸۲۸۸۳۶۵۹ تماس بگیرند.



دومین همایش جغرافیای

تاریخی

دومین همایش جغرافیای تاریخی به همت گروه جغرافیای تاریخی پژوهشکده تاریخ اسلام آذرماه ۱۳۹۸ برگزار شد.

محورهای این همایش عبارت بودند از:

- مکتب‌های مطرح و مهم در جغرافیای تاریخی

- مبانی و دیدگاه‌های جدید در جغرافیای تاریخی

- جغرافیای تاریخی منطقه تهران

- جغرافیای تاریخی سواحل دریای مازندران

- جغرافیای تاریخی دشت‌های کویر ولوت

- جغرافیای تاریخی جزایر و سواحل جنوبی ایران

- نگاه تاریخدانان و جغرافیدانان به جغرافیای تاریخی

- تحولات جغرافیای تاریخی منطقه اصفهان

- نقد و بررسی منابع و کتاب‌های مربوط به جغرافیای تاریخی

نقش مهمی در تکاپوهای مذهبی این عصر داشتند. تألیف بسیاری از کتاب‌های کلامی و فقهی شیعی در این دوره و با حمایت مستقیم فرمانروایان بویه‌ای صورت گرفت. از سوی دیگر، برآمدن بویه‌ایان به عنوان حکومتی شیعی تأثیر چشم‌گیری در بسط مباحث فقه سیاسی در اندیشه شیعی و طریقه تعامل این مذهب با مقوله حاکمیت و مباحث مرتبط با آن چون مشروعیت، حدود اختیارات، شرایط حاکم و... داشت.

به همت پژوهشکده گیلان‌شناسی دانشگاه گیلان و شعبه گیلان انجمن



ایرانی تاریخ، قرار بر این است که همایش «نقش آل بویه در فرهنگ و تاریخ ایران و جهان اسلام» در ۴ اردیبهشت ۱۳۹۹ در دانشگاه گیلان برگزار شود. این همایش که دبیری علمی آن برعهده دکتر عباس پناهی است و دبیری اجرایی آن را دکتر رضا علیزاده عهده‌دار شده است حول محورهای مذهب، تاریخ‌نگاری، فرهنگ، آداب و رسوم، تحولات اجتماعی و جنبش‌ها، اقتصاد و مبادلات تجاری، مردم‌شناسی، هنر و معماری آل بویه از پژوهشگران و علاقه‌مندان دعوت به همکاری کرده است.

براین اساس علاقه‌مندان می‌توانند مقالات خود را از طریق پست الکترونیکی albouyeh.conferencea@gmail.com به دبیرخانه همایش ارسال کنند.

تاریخ مطبوعات در ایران



تاریخ مطبوعات در ایران عمری ۱۸۰ ساله دارد و افراد چندی تاکنون به نگارش تاریخ مطبوعات در ایران دست زده‌اند. در مهرماه گذشته نیز کتاب تازه‌ای با عنوان «تاریخ مطبوعات در ایران» به قلم محمد منصورى روانه بازار نشر شد.

این کتاب در شش فصل تنظیم شده است. منصورى در فصل اول و دوم موضوع اختراع کاغذ و انقلاب صنعتی را مورد توجه قرار داده و در فصل سوم تاریخ مطبوعات ایران را با بررسی چاپخانه و روزنامه در ایران شروع کرده و تعدادی از نشریات مهم عصر قاجار را چون وقایع اتفاقیه، دولت علیه ایران و ملت سنیه ایران و... بررسی کرده است. در این فصل نویسنده روزنامه‌ها را بر اساس چاپ آنها در داخل و خارج کشور تقسیم‌بندی کرده است.

مؤلف در فصل چهارم موضوع انقلاب مشروطیت را مورد توجه قرار داده و تعدادی از نشریات مؤثر در انقلاب مشروطه همچون صوراسرافیل، ایران نو و نسیم شمال را ورق زده است. دو فصل پایانی کتاب به مطبوعات عصر پهلوی و دوران انقلاب اسلامی اختصاص یافته است. کتاب تاریخ مطبوعات ایران به قلم محمد منصورى توسط انتشارات آفرینندگان در ۱۶۴ صفحه چاپ و منتشر شده است.

مدخل تاریخ غرب اسلامی



غرب اسلامی منطقه ژئوپلیتیکی خاصی در جهان اسلام است که ظهور دوره‌ای پرشکوه از تاریخ و فرهنگ و تمدن اسلامی در پی شکل‌گیری چند دولت قدرتمند و در رقابت با شرق اسلامی را تجربه کرد. در این دوره حجم انبوهی از آثار کلاسیک دانش و معارف، دانشمندان، جوامع، مکاتب، مدارس و مجامع علمی در غرب اسلامی شکل گرفت و انبوه کتاب‌ها و نسخ به جا مانده از آنها در کتابخانه‌ها و مخازن تونس، مراکش، اسپانیا، الجزایر، آثاری است که از فعالیت هشتصد ساله ملل اسلامی در منطقه یاد شده حکایت می‌کند. حجم تولیدات و تظاهرات و تجلی وجوه مختلف ملل اسلامی به حدی است که تاکنون چندین دایره‌المعارف کوچک و بزرگ مخصوص مغرب و افریقایه چون معلمه المغرب و موسوعه-الاندلسیه نوشته شده است. در آبان ماه ۱۳۹۸ کتاب «مدخل تاریخ غرب اسلامی» به قلم محمدرضا شهیدی پاک منتشر شد که در زمینه ارکان و چارچوب موضوعات اصلی غرب اسلامی است و به شیوه مدخل‌نگاری نگاشته شده است.

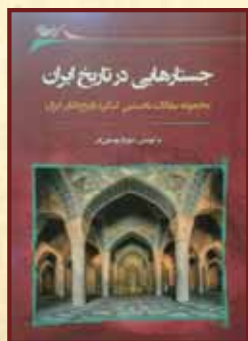
مدخل‌نگاری یکی از شیوه‌های تاریخ‌نگاری در موضوعاتی با دامنه زمانی و مکانی بسیار بلند و با گستره وسیعی از موضوعات مختلف است. این شیوه از تاریخ‌نگاری برای نظم، ترتیب و استفاده مناسب از داده‌ها و به نوعی تحلیل و تبیین جدید مطالب است. این داده‌پردازی اطلاعات مربوط به تاریخ سه منطقه استراتژیک و تاریخی مغرب، آندلس و افریقایه است که در محدوده جغرافیایی تمدن اسلامی شکل گرفتند و به روزسانی مصادر تاریخ این سه منطقه است که هنوز زوایای سیاهی از تاریخ آن‌ها وجود دارد.

کتاب در یک مقدمه و چهارده بخش تنظیم شده است:

- تاریخ‌نگاری، مخزن و کتابخانه در غرب اسلامی
- ویژگی‌های تاریخ‌نگاری شرق اسلامی با غرب اسلامی

- سیره‌نگاری پیامبر(ص) در غرب اسلامی
 - تاریخ‌نگاری نسب در غرب اسلامی
 - تراجم‌نگاری در غرب اسلامی
 - تاریخ‌نگاری‌های شهرها، تأسیس و توسعه تاریخ‌نگاری محلی در غرب اسلامی
 - منابع تاریخ عمومی غرب اسلامی
 - تاریخ‌نگاری زحله‌های مغربی و آندلس
 - منابع تاریخ‌نگاری غرب اسلامی و خاورشناسان
 - منابع تاریخ‌نگاری غرب اسلامی در میراث جغرافیایی
 - سهم تشیع در تاریخ‌نگاری غرب اسلامی - اختفای تشیع در آندلس و جلوگیری از گسترش آن
 - میراث تاریخ‌نگاری دولتی در غرب اسلامی
 - منابع تاریخ‌نگاری تمدن اسلامی در غرب اسلامی
 - سهم ایران در منابع تاریخ‌نگاری و میراث مکتوب غرب اسلامی
- کتاب «مدخل تاریخ غرب اسلامی» به قلم محمدرضا شهیدی پاک توسط انتشارات سرای پاک در قم منتشر شده است.

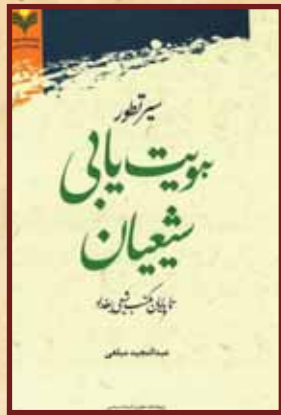
جستارهایی در تاریخ ایران



مجموعه مقالات نخستین کنگره تاریخ‌دانان ایران با عنوان «جستارهایی در تاریخ ایران» به کوشش دکتر شهرام یوسفی فر، در شهریورماه ۱۳۹۸ منتشر شد. در این مجموعه، مقالات برگزیده کنگره پس از ارزیابی داوران و تأیید شورای علمی کنگره که شایسته تشخیص داده شدند، چاپ شدند. گفتنی است نخستین کنگره تاریخ‌دانان ایران در شهریورماه ۱۳۹۱ در شهر همدان و در دانشگاه بوعلی این شهر با هدف گردهم آمدن تاریخ‌دانان برای تعامل بیشتر برگزار شده بود.

جستارهایی در تاریخ ایران به کوشش شهرام یوسفی فر و توسط انتشارات نگارستان اندیشه در ۲۸۷ صفحه در اختیار علاقه‌مندان قرار گرفته است.

فصل چهارم کتاب، شیعه اعتقادی و گفتمان اعتقادی شیعه را به بحث گذاشته است. این گفتمان نیز از دوران صادقین تا آغاز غیبت صغری را شامل می‌شود. فصل پنجم کتاب به گفتمان شیعه هویتی اختصاص یافته است. گفتمانی که به دوران آغاز غیبت تأسیس حوزه نجف پس از حمله سلاجقه به بغداد باز می‌گردد. تلاش کتاب آن است تا طی این پنج فصل درکی از سیر تحول و منطق تطور شیعه از آغاز شکل‌گیری تا پایان مکتب شیعه بغداد که در پی حمله سلاجقه به این شهر



و مهاجرت شیخ طوسی به نجف اتفاق افتاد به دست دهد.

هدف کتاب آن است که به خواننده فراتر از سیر تاریخی درکی از دینامیسم‌های دانش شیعی و نسبت آن با روابط اجتماعی و مناسبات قدرت به دست دهد و چشم اندازه‌های تحول در اندیشه و عمل شیعی را در ارتباط با امر بیرونی و موقعیت انضمامی تاریخی توضیح دهد.

کتاب حاضر اثری صرفاً تاریخ‌نگارانه نیست؛ بلکه تلاشی برای فهم و شناسایی زمینه‌های مؤثر در تاریخ تطور شیعه از آغاز تا پایان مکتب عقل‌گرای بغداد است. تلاش نگارنده آن بوده است تا در راه آشکارسازی معانی بعضاً ضمنی و گاه صریح شیعه در این دوران پراهمیت گام بردارد و به توضیح وجوه مختلف و در مواقعی نامرئی اندیشه / عمل شیعی در این دوره مهم بپردازد. کتاب چهار نظام آگاهی را در تاریخ شیعه نخستین معرفی می‌کند و گسترش عقلانیت شیعی را در ارتباط با مناسبات سیاسی، اجتماعی، اعتقادی و هویتی به بحث می‌گذارد.

سیر تطور هویت یابی شیعیان تا پایان مکتب شیعی بغداد تألیف عبدالمجید مبلغی به همت پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی در ۵۷۰ صفحه منتشر شده است.

سیر تطور هویت یابی شیعیان تا پایان مکتب شیعی بغداد

شیعه در اصطلاح، به کسانی می‌گویند که معتقدند بنا بر احادیثی که از پیامبر اسلام (ص) نقل شده، امام علی (ع) جانشین بلا فصل او است. درباره زمان پیدایش شیعه به عنوان یک گروه مشخص اختلاف نظر وجود دارد؛ از جمله برخی معتقدند از زمان حیات پیامبر اسلام (ص)، شیعه وجود داشته است؛ عده‌ای می‌گویند شیعه پس از واقعه سقیفه به وجود آمده است؛ به باور گروهی، شیعه پس از قتل خلیفه سوم شکل گرفته است؛ برخی هم زمان شکل‌گیری شیعه را پس از اجرای حکمیت می‌دانند. دیدگاه پرطرفدار میان علمای شیعه، دیدگاه نخست است.

درباره شکل‌گیری شیعه و تاریخ شیعیان تا کنون آثار زیادی منتشر نشده است و به همین جهت زمینه پژوهش‌های تاریخی قابل توجهی در این مسیر وجود دارد. در شهریورماه گذشته کتابی تازه با عنوان «سیر تطور هویت یابی شیعیان تا پایان مکتب شیعی بغداد» جلب توجه کرد که توسط عبدالمجید مبلغی تألیف و به همت پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی منتشر شده است. نویسنده در این کتاب کوشیده است تا درکی از نسبت اندیشه و عمل شیعی با مناسبات پیرامونی به دست دهد و بدین ترتیب نحوه گسترش و ارتقا مراتب اندیشه و عمل را در شیعه ذیل امکانات روش‌شناسی گفتمان به بحث گذارد.

کتاب شامل پنج فصل اصلی است:

فصل نخست به مبحث مطالعه گفتمان اختصاص یافته است و اینکه چگونه می‌توان با بهره‌گیری از روش‌شناسی گفتمان مبحثی تاریخی همچون شیعه را پژوهید و در ارتباط با آن به مطالعه تاریخی دست زد. در فصل دوم کتاب به گفتمان نخست شیعه پرداخته شده است. این گفتمان که گفتمان شیعه سیاسی است در محدوده زمانی از امام علی (ع) تا واقعه عاشورا را پوشش می‌دهد. در فصل سوم کتاب، نویسنده بر موضوع گفتمان شیعه اجتماعی تمرکز کرده است. این گفتمان محدوده زمانی از کربلا تا دوران صادقین (ع) را پوشش می‌دهد. در

تاریخ شفاهی و تصویری ایران معاصر

دانشکده حقوق دانشگاه تهران را روایت می‌کند. کتاب هفتم «ایران و اتم» خاطرات دکتر اکبر اعتماد (۱۳۰۹) نخستین رئیس مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی کشور (۱۳۴۷) است. وی بنیانگذار و رئیس سازمان انرژی اتمی و رئیس دانشگاه بوعلی سینای همدان (۱۳۵۲-۱۳۵۱) در دوره پهلوی دوم بوده است. این خاطرات روایت دست‌اولی از مشاهدات اکبر اعتماد در مباحثی چون وضعیت آموزش در دانشگاه‌های اروپا، فعالیت‌های تحقیقاتی وی، بازگشت به ایران و آغاز تدریس در دانشگاه تهران، راه‌اندازی راکتور تحقیقاتی مرکز اتمی دانشگاه تهران، ملاقات با پهلوی دوم و تأسیس سازمان انرژی اتمی، نحوه مذاکره و همکاری با کشورهای آلمان و فرانسه برای ساخت نیروگاه اتمی بوشهر و دارخوین، تأسیس شورای عالی پژوهش و... مطالبی از این دست است.



در مهرماه ۱۳۹۸ مجلدات پنجم، ششم و هفتم از مجموعه «تاریخ شفاهی و تصویری ایران معاصر (دوره پهلوی دوم)» توسط سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران به چاپ رسید. کتاب پنجم با عنوان «اقلیت و اکثریت» به تاریخ شفاهی، زندگی و آثار دکتر فرهنگ مهر (۱۳۹۶-۱۳۰۲)، استاد بازنشسته روابط بین‌الملل دانشگاه بوستون، معاون اقتصادی در زمان نخست‌وزیری امیرعباس هویدا در دوره محمد رضا پهلوی، از افراد مؤثر در وزارت نفت و وزارت دارائی، رئیس دانشگاه شیراز (پهلوی سابق) و رئیس انجمن زرتشتیان ایران اختصاص دارد. «ملت و حاکمیت» عنوان ششمین کتاب است که خاطرات دکتر کاظم ودیعی (۱۳۰۷) وزیر کار و امور اجتماعی دولت شریف امامی، عضو هیات مدیره شرکت ملی نفت ایران، معاون وزارت آموزش و پرورش در زمان فرخرو پارسای و رئیس